

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни**

“Управління фінансово-економічною діяльністю”

Модуль: Фінансове планування та звітність

ОПП Управління закладом освіти
Спеціальність 073 Менеджмент

Укладач: доцент кафедри політичних
наук і права Полужкова О.В.

Одеса - 2020

УДК: 33.01 (075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 1 від 31 серпня.2020 року)*

Рецензенти:

Матюк Т. В. – к.е.н. кафедри економіки та підприємництва
ОНУ імені І.І. Мечникова

Личковська М.Р. – к.е.н., в.о. доцента кафедри політичних наук і права
ПНПУ імені К.Д. Ушинського

Полуяктова О.В. Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Управління фінансово-економічною діяльністю». Модуль: Фінансове планування та звітність. [ОПП Управління закладом освіти Спеціальність 073 Менеджмент]. Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». 2020. 25 с.

Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Управління фінансово-економічною діяльністю».

Методичні рекомендації містять завдання для практичних занять та самостійної підготовки, закріплення й перевірки знань здобувачів в обсязі повної структури модулю «Фінансове планування та звітність» відповідно до програми.

Складено з урахуванням робочої програми вивчення курсу, методичних розробок ЗВО, а також інших вузів, матеріалів літературних джерел, наведених у рекомендованій літературі.

ЗМІСТ

1	Пояснювальна записка	4
2	Методичні рекомендації до практичних занять	6
3	Методичні рекомендації для самостійної роботи	14
4.	Рекомендована література.	19
5	Додатки.	20

1. Пояснювальна записка

Сучасний стан освіти в Україні характеризується дефіцитом бюджетного фінансування на фоні жорстокої конкуренції між навчальними закладами різних форм власності, потребує нових ефективних підходів щодо формування та використання матеріального, фінансового та науково педагогічного потенціалу.

Фінансова криза суттєво торкнулася галузі освіти і науки, яка забезпечує відтворення інтелектуального капіталу в рамках одного із стратегічних напрямів розвитку держави та є основою створення ексклюзивного та різноманітного суспільства знань. Держава сьогодні не в змозі покрити потреби закладів освіти у фінансових коштах і через це повинна заохочувати диверсифікацію джерел фінансування, шукати засоби для забезпечення фінансової підтримки. Тому важливо визначити оптимальні механізми розподілу коштів у закладах освіти, які б давали найбільшу соціально-економічну віддачу. Зниження бюджетного фінансування та надання освітнім закладам можливості заробляти гроші ставить перед ними питання пошуку нових джерел фінансування і розширення сфери діяльності. Основною парадигмою реформи освіти в Україні в сучасних умовах має стати концепція удосконалення мети, змісту й методів навчання, використання національних і світових систем забезпечення якості освітніх послуг.

Мета курсу: формування готовності здобувачів вищої освіти до управління фінансово-економічною діяльністю закладу освіти, ухвалення рішень щодо фінансово-економічної та господарської діяльності, ефективного використання наявних ресурсів та залучення додаткових джерел фінансування для виконання статутної діяльності закладу освіти в сучасних умовах.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Управління фінансово-економічною діяльністю» здобувачі вищої освіти мають одночасно опановувати зміст навчальних дисциплін «Нормативне регулювання у сфері освіти», «Менеджмент освіти», «Управління освітньою та інноваційною діяльністю».

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

ПРН 3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.

ПРН 4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.

ПРН 6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.

ПРН 8. Застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією.

ПРН 13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).

ПРН 14. Вміти розробляти матрицю (карту) ризиків у закладі освіти та шляхи їх запобігання та подолання.

Очікувані результати навчання дисципліни

Знати:

- сутність базових понять з управління фінансово-економічною діяльністю закладу освіти,
- механізми та технології прийняття управлінських рішень з питань фінансово-економічної та господарської діяльності закладу освіти;
- нормативно-правові вимоги з кошторисної діяльності закладу освіти,
- технології визначення кошторису діяльності закладу освіти та організації його виконання;
- технології залучення додаткових джерел фінансування для виконання статутної діяльності закладу освіти;

- маркетингові та інноваційні підходи до управління фінансово-економічною діяльністю закладу освіти.

Уміти:

- розробляти кошторис закладу освіти;
- планувати і здійснювати фінансове забезпечення діяльності закладу освіти, готувати фінансову звітність;
- проєктувати ефективну систему управління фінансово-економічною діяльністю закладу освіти в умовах невизначеності;
- готувати документацію закладу освіти для участі у публічних закупівлях;
- аналізувати фінансово-господарську діяльність закладу освіти та виявляти наявні ризики;
- ухвалювати рішення в сфері фінансово-економічної діяльності закладу освіти;
- залучати додаткові джерела фінансування для здійснення статутної діяльності закладу освіти;
- вести самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку.

Професійна діяльність у сфері управління освітою передбачає наявність не лише фахових знань, навичок організаційної діяльності, а й здатності ефективно діяти в умовах реформування національної системи освіти, її інтеграції в європейський та світовий освітній простір.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту освіти, що передбачають проведення досліджень, зокрема на межі галузей, формулювання стратегій та впровадження інновацій за невизначеності умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК 3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій;

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні компетентності:

СК 2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати нові стратегічні підходи до управління робочими або навчальними процесами;

СК 4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації;

СК 9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, ухвалювати ефективні управлінські рішення, необхідні для провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур, та забезпечувати їх реалізацію;

СК 10. Здатність до управління організацією та її розвитком;

СК 11. Здатність виявляти, передбачати та запобігати ризики в закладах освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: «Менеджмент освіти», «Аудит управлінської діяльності», «Управління освітньою та інноваційною діяльністю», «Соціальна та екологічна безпека діяльності», «Ризик-менеджмент», «Управління інформаційними зв'язками та проєктами».

Методичні рекомендації будуть корисними для практичних працівників навчальних закладів, які займаються плануванням, обліком доходів і витрат, поточним і стратегічним управлінням фінансовими ресурсами, а також для викладачів дисциплін, пов'язаних з менеджментом у сфері освіти.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попереднього визначення проблеми, до якої всі здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань.

Основне завдання практичних занять – поглибити і закріпити знання, що одержані (здобувачами) на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, прищепити їм навички пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, уміння висувати і захищати свої погляди з питань, що розглядаються.

Практичне заняття 1: Фінансове планування закладів освіти.

План.

1. Стан і перспективи фінансового забезпечення закладів освіти в Україні.
2. Фінанси закладів освіти. Зміст і принципи фінансового планування закладів освіти.
3. Методи фінансового планування.
4. Система фінансування бюджетних установ.
5. Основи бюджетного планування.
6. Основні показники бюджетного планування.

На сьогодні триває процес реформування вищої освіти в Україні, включаючи систему її фінансування. Це обумовлено важливістю вищої освіти, яка має вплив на розвиток усіх інших галузей і соціально-економічний розвиток країни в цілому. У цьому контексті більшої значущості набуває конкурентноспроможність вітчизняної освіти на світовому ринку освітніх послуг. Незважаючи на добре опрацьовану законодавчу базу та запроваджені стратегії, програми та доктрини функціонування, недоліки розвитку вітчизняної освіти є загальноновизначеними. Характерною ознакою вітчизняної системи освітніх послуг є їх хронічне недофінансування. У зв'язку з цим виникає потреба удосконалення системи фінансування закладів освіти, підвищення ефективності реалізації бюджетних програм у галузі вищої освіти, запровадження нових методів та інструментів моніторингу та контролю використання бюджетних коштів.

З 2015 по 2019 рік обсяг видатків на освіту у абсолютних значеннях збільшився з 30185,7 млн. грн. до 53257,4 млн. грн. Однак, спостерігається від'ємна динаміка видатків на освіту у процентному співвідношенні до ВВП 2015 по 2018 рік, а у 2019 року збільшується.

Це свідчить про те, що приріст ВВП більший, ніж збільшення обсягу видатків з державного бюджету на освіту, а також про негативні інфляційні процеси.

Фінансове планування - це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку. Об'єктом фінансового планування є фінансові ресурси, що утворюються в процесі розподілу і перерозподілу ВВП, а результатом - різні види фінансових планів і прогнозів. Метою фінансового планування є забезпечення діяльності необхідними джерелами фінансування. Фінансове планування втілює встановлені цілі у форму конкретних фінансових показників і забезпечує фінансовими ресурсами закладені в плані економічні пропорції розвитку. Планування видатків має здійснюватися згідно з принципами об'єктивної потреби, комплексності, науковості, достатності, ефективності та контролю за використанням отриманих бюджетних та позабюджетних ресурсів.

Кожна складова державних фінансів виконує певні функції і забезпечує здійснення відповідної фінансово-економічної політики, сприяє розв'язанню певних соціальних проблем, підтримує розвиток культури та мистецтва.

Освітній заклад здійснює свою діяльність у межах правового поля, визначеного органами законодавчої та виконавчої влади України. Нормативними документами регламентуються механізм, норми та нормативи фінансування. Законодавством передбачено самоврядування навчальних закладів та їх право на самостійне планування роботи,

вирішення питань навчально-виховної, науково-дослідної, методичної, економічної та фінансово-господарської діяльності.

Раніше установи бюджетної сфери, до якої відноситься і освіта, знаходилися на повному державному утриманні. Відповідно до ст. 61 Закону України «Про освіту» держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не менш як 10% національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність. Але через недосконалість механізму планування бюджетних витрат та існування бюджетного дефіциту сьогодні видатки освіти, як і культурно-соціальні видатки, часто фінансуються за «залишковим принципом», тобто кошти на покриття цих видатків виділяють у останню чергу і в обсягах, які «залишилися» після покриття інших необхідних державних видатків. Кошти закладів і установ освіти, які повністю або частково фінансуються з бюджету, отримані від здійснення діяльності, передбаченої їхніми статутними документами, не вважаються прибутком і не оподатковуються.

Основними функціями фінансового планування є:

- відображення основних напрямків фінансової політики;
- встановлення кількісних і якісних параметрів на плановий період;
- вибір раціональних шляхів фінансового забезпечення;
- здійснення необхідного рівня перерозподілу фінансових ресурсів для досягнення поставлених цілей;
- встановлення раціональних форм мобілізації фінансових ресурсів і на їх основі визначення їх оптимальної структури.

Фінансове планування — специфічна сфера управління. На всіх етапах історичного розвитку воно потребувало особливих підходів щодо свого здійснення. Специфічність фінансового планування полягає у тому, що:

- об'єктом фінансового планування завжди є фінансова діяльність;
- сферою застосування фінансового планування є створення, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів.

Організація фінансового планування може бути ефективною тільки тоді, коли в неї будуть закладені науково обґрунтовані принципи. У науковій літературі немає єдиного підходу щодо визначення принципів фінансового планування.

Проте принципи фінансового планування — це основа успішного його застосування. До їх числа належать:

- принцип комплексного підходу до основних параметрів в тісному взаємозв'язку з наявними фінансовими можливостями;
- принцип оптимального використання фінансових ресурсів з метою першочергового забезпечення фінансовими ресурсами пріоритетних напрямків розвитку;
- принцип раціонального визначення джерел одержання фінансових ресурсів і їхнього розподілу;
- принцип єдності у використанні фінансових показників, здійсненні фінансових розрахунків, застосуванні єдиної методології прогнозування тенденцій і напрямків розвитку. Йдеться про єдину методологію прогнозування обсягів і напрямків використання різних видів ресурсів у просторі й часі;
- принцип наукового обґрунтування планів, що передбачає реальність прогнозних розрахунків, їхню обґрунтованість і використання прогресивної методології, норм і нормативів, а також вибір кращих методів забезпечення прогнозних завдань необхідними ресурсами з урахуванням кінцевих результатів.

Бюджетне фінансування - надання в безповоротному порядку коштів з державного бюджету підприємствам, установам, організаціям, бюджетам нижчого рівня для повного або часткового покриття їхніх витрат. Бюджетне фінансування вищих навчальних закладів ґрунтується на застосуванні нормативного методу формування та використання фінансових ресурсів. Певною мірою фінансування вищої школи за соціально-ринкового підходу

зводиться до інвестування оскільки останнє передбачає використання коштів для нормального функціонування та безпосереднє інвестування у розвиток ЗВО. Інвестування в освіту не передбачає негайної віддачі, проте має відчутний вплив на структуру ринку праці, на соціально-економічний розвиток суспільства в перспективі. Інвестування передбачає вкладення фінансових, майнових та інтелектуальних цінностей у функціонування та розвиток системи вищої освіти.

Для досягнення соціальної орієнтованості механізму фінансового забезпечення у системі освіти необхідно забезпечувати пріоритетність державної фінансової компоненти поруч із всебічною диверсифікацією джерел фінансування. Запорукою соціально-економічного розвитку суспільства виступає спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат освітньої діяльності. Організаційна будова фінансового механізму включає відповідне нормативно-правове і інформаційне забезпечення та основні складові: фінансові методи та фінансові важелі, за допомогою яких забезпечуються оптимальні розміри формування фінансових ресурсів та максимальна ефективність їх використання.

Практичне заняття 2: Фінансове планування закладів освіти.

План

1. Фінансова автономія закладів освіти.
2. Шляхи залучення у заклад освіти додаткових коштів.
3. Фінансування проектів у закладах освіти.
4. Джерела фінансування закладів вищої освіти зарубіжних країн.

Базисною умовою ефективного функціонування системи освіти має бути підвищення автономії навчальних закладів, яка повинна бути реальною не тільки в освітній діяльності, але й у частині фінансово-господарської діяльності, обов'язковою складовою якої є повноваження закладів з управління власними ресурсами. Державні навчальні заклади мають значно меншу автономію, ніж приватні, оскільки вони підконтрольні багатьом установам, передовсім – державному казначейству, що контролює кожний платіжний документ і з будь-якого приводу (який часто не стосується суті платежу) може не дозволити здійснити платіж. Обмежені численними вимогами державні заклади не можуть вільно розпоряджатися навіть коштами, заробленими наданням освітніх послуг понад державне замовлення та від інших видів діяльності. Фінансовий менеджмент буде ефективним лише тоді, коли керівник, тобто особа, яка приймає рішення щодо використання фінансових коштів, буде мати можливість маневру. Те рішення, яке було закладене в кошторисі ще в минулому році, не завжди є найбільш ефективним. Ситуація може змінюватися і керівник повинен мати можливість спрямовувати кошти таким чином, щоб розпорядитися ними ефективно і з точки зору економії, і з точки зору розвитку закладу. Зараз навчальні заклади практично не отримують від Міністерства освіти і науки України фінансових ресурсів для забезпечення розвитку і тому необхідно дати їм можливість заробляти і використовувати кошти.

Світова практика вже нагромадила величезний досвід використання гнучких механізмів, управління закладами не адміністративно-командними, а економічними, стимулювальними методами. Саме економічними методами держава може впливати на обсяги фінансування, на розмір та кількість додатково залучених фінансових ресурсів (якщо визначити мінімально можливий обсяг статутного фонду для приватних закладів), на рівень соціального забезпечення викладацького персоналу тощо.

Актуальним напрямом удосконалення механізмів державного фінансування освіти у світі є побудова таких механізмів, які б враховували результати діяльності навчальних закладів. Обчислення обсягів фінансування навчальних закладів на основі врахування результатів їхньої діяльності актуалізує декілька питань, серед яких: 1 – визначення тих результатів, які можуть стати індикаторами для фінансування; 2 – опрацювання механізмів розподілу

фінансових ресурсів. Урахування результатів діяльності як основи фінансування безперечно означає ускладнення самої процедури надання фінансових коштів. Тому не менш складним питанням є впровадження у практику бюджетування принципів врахування результатів освітньої чи господарської діяльності навчальних закладів. Для визначення обсягів фінансування у різних країнах застосовують також диференційовані критерії щодо навчальних програм. Навчальні заклади реалізують освітні програми, які можуть значною мірою розрізнятися за обсягами витрат. Технічні, медичні спеціальності коштують набагато більше через необхідні значні витрати на обладнання.

Цікавим є досвід Великої Британії щодо врахування вказаних відмінностей між закладами. Тут розрахунок обсягів фінансового забезпечення поточної діяльності виконує спеціальна Рада з фінансування вищих навчальних закладів Великої Британії (HEFCE) на основі чотирьох груп спеціальностей: медичні та ветеринарні спеціальності; точні та природничі науки, технологічні та інженерні спеціальності; спеціальності, що потребують лабораторного обладнання; спеціальності, які не потребують лабораторного обладнання. Для кожної групи розраховується стандартний або базовий обсяг фінансового забезпечення кожного ЗВО (на основі чисельності студентів очної форми, спеціальностей, категорій студентів, специфіки закладу). Стандартний обсяг фінансового забезпечення ЗВО є розрахунковою величиною, яка коригується залежно від фактичного обсягу отриманих закладом коштів.

Опрацювання механізмів фінансування за результатами діяльності актуалізує питання: які саме результати можуть стати індикаторами? Якщо ми повернемося до поняття державної послуги, то визначення результату залежатиме від того, на якому етапі він фіксується. Чисельність осіб, що навчаються в закладі на даний момент – це проміжний результат. Кількість випускників, які успішно завершили навчання та отримали відповідні документи про освіту, кількість випускників, працевлаштованих за фахом, або тих, хто залишилися без роботи – це також важливі проміжні результати. Кінцевим результатом або ефектом є внесок у зростання ВВП та розвиток економіки, який вносять своєю працею кваліфіковані працівники, випускники даного закладу. З усіх наведених прикладів результатів освітньої діяльності лише перший дає можливість для врахування результатів при визначенні обсягів фінансування. Врахування всіх інших результатів як підсумкових показників поки що є надто складним. У сфері загальної середньої освіти це завдання вирішити простіше. Є основна мета – забезпечити загальне охоплення дітей відповідного віку загальною середньою освітою. Відповідно, чітко сформульований і бажаний результат – всі діти віком 6–17 років мають навчатися в загальноосвітніх закладах. Тим не менше і тут існує потреба удосконалення механізму фінансування з метою підвищення його результативності. Поширеним у світовій практиці є механізм подушового фінансування. Визначення бюджету школи відбувається на основі двох параметрів: чисельності учнів та нормативу бюджетних видатків на одного учня, що дозволяє директору самостійно формувати кошторис та визначати напрями витрачання коштів. Мета впровадження моделі подушового фінансування – ефективний розподіл бюджету (в розрахунку на одного учня) на базі прозорої формули. Світовий досвід фінансування вищих навчальних закладів за результатами діяльності є надзвичайно різноманітним і цікавим для вивчення.

Так, у Сполучених Штатах Америки практика фінансування за результатами діяльності дуже різноманітна, у кожному штаті застосовуються інші формули результативного фінансування, які до того ж, постійно удосконалюються. Практично кожний штат застосовує власні формули, але загальною тенденцією є ускладнення і введення стимулювальних механізмів виділення фінансових ресурсів, основою цього є показники успішності. Наприклад, у штаті Мен починаючи з 2014 року базове фінансування закладу зростає від 5 % до 30 % у рік на основі успішності. Для цього основними є такі показники: кількість присуджених дипломів (додаткові бали за випускників коледжів віком понад 30 років, які отримують соціальні стипендії); чисельність випускників за природничими, технічними, математичними, інженерними спеціальностями (STEM), у сфері охорони здоров'я та інших

пріоритетних галузях; кількість дослідницьких грантів та інших контрактів за рік; обсяги дослідницьких грантів та інших контрактів за рік; кількість присуджених дипломів на 100 тис. дол. доходів від плати за навчання, державних асигнувань та інших доходів.

У Массачусетсі дворічні коледжі отримують фінансування таким чином: базове фінансування на основі чисельності студентів та додаткове фінансування за такою формулою – 50 % становить базове фінансування на основі завершених семестрових кредитних годин, решта 50 % – на основі показників успішності. До таких показників віднесено: отримані сертифікати про завершене навчання; соціальні трансферти; завершені 30 кредитів; повністю завершені курси математики та англійської мови; отримані дипломи і сертифікати на 100 студентів приведеного контингенту; отримані дипломи і сертифікати, присуджені студентам, що отримували соціальні стипендії або у важливих галузях. В Арізоні з 2013 року всі університети отримали додатково 5 млн дол. США на основі формули успішності. У Флориді у січні 2014 року Керівний орган ухвалив нову формулу фінансування на основі успішності. Кожний заклад отримує від 1 до 5 балів залежно від успішності за десятьма показниками. Для отримання базового фінансування заклади мають заробити не менше 25 балів. Якщо заклади набрали понад 26 балів, вони отримають додаткове фінансування. Будь-який заклад, що не набрав 25 балів і три заклади з найменшою кількістю балів не отримають додаткового фінансування, також поступово їхнє фінансування буде скорочуватися на 1 % у рік. До показників успішності віднесено: відсоток бакалаврів, працевлаштованих або тих, хто продовжує свою освіту протягом року після закінчення; медіанна середня заробітна плата випускників, що працюють у Флориді протягом року після закінчення; середні витрати на одного випускника; норма випуску за шість років; академічна норма прогресу; кількість випущених бакалаврів стратегічних напрямів; університетська норма доступу (відсоток випускників, що отримали соціальні стипендії); кількість присуджених дипломів за стратегічними напрямами.

Державне фінансування загалом може надходити у вигляді: прямого фінансування – державне замовлення, додаткових асигнувань за категоріальними програмами (підтримка обдарованої молоді, малозабезпечених верств, осіб з обмеженими можливостями та ін.), додаткових асигнувань за результатами діяльності (кількість випускників з відзнакою, скорочення норми вибуття тощо), виділення матеріальних ресурсів (наприклад, міжнародної технічної допомоги), надання пільг, субсидій, субвенцій тощо. Базисною умовою ефективного функціонування системи освіти має бути підвищення автономії навчальних закладів, яка повинна бути реальною не тільки в освітній діяльності, але й у частині фінансово-господарської діяльності, обов'язковою складовою якої є повноваження закладів з управління власними ресурсами. Світова практика вже нагромадила величезний досвід використання гнучких механізмів, управління закладами не адміністративно-командними, а економічними, стимульовальними методами.

У багатьох країнах світу сформована власна модель фінансової автономії суб'єктів господарювання. Можна погодитися із позицією виділення таких видів автономії як мінімальна, часткова та повна. За умов мінімальної автономії суб'єкт господарювання повністю забезпечується майном та фінансовими ресурсами за рахунок державних коштів, в не має права власної ініціативи на отримання та використання додаткових фінансових ресурсів. Часткова автономія передбачає часткове фінансування за рахунок державних коштів, а суб'єкт господарювання має право на власний розсуд отримувати і використовувати додаткові фінансові ресурси. Більшість університетів у світі працюють у межах різних варіантів моделі часткової автономії, які можуть бути істотно різними залежно від конкретного набору повноважень та обмежень. За умов повної автономії для суб'єкта господарювання відсутня організаційно майнова підпорядкованість, фінансове забезпечення діяльності може здійснюватися за рахунок власних, позикових та залучених коштів. В умовах повної автономії заклади можуть не тільки самостійно залучати додаткові фінансові ресурси, але й використовувати їх на власний розсуд. Також максимально розширені права розпорядження майном, навіть до його продажу та купівлі. Такі широкі можливості поруч із

високою відповідальністю створюють реальні стимули для розвитку навчального закладу. В ЄС питання автономії університетів є одним із найголовніших. Під час створення Європейської Асоціації Університетів у 2001 році автономія з відповідальністю (autonomy with accountability) була визначена найважливішим принципом. Надалі в Лісабонській Декларації 2007 року чітко визначені чотири види автономії: академічна (рішення щодо навчальної діяльності), фінансова (отримання і розподіл фінансування, рішення щодо оплати навчання, використання прибутку тощо), організаційна (визначення структури університету, укладання контрактів, вибори ректора та інших менеджерів) та кадрова (набір, оплата праці і кар'єра персоналу). Для кожного типу автономії встановлені показники, згідно з якими визначається її рівень. Так, для фінансової автономії встановлені такі показники: тривалість та тип фінансування, можливість отримувати прибуток, можливість отримувати кредити, можливість володіти нерухомістю, можливість встановлювати рівень оплати для місцевих та іноземних студентів.

Удосконалення механізму державного фінансування є нагальною необхідністю сучасного розвитку системи освіти і потребує чіткого розуміння бажаних результатів, цілей та механізмів їх досягнення. Якщо держава хоче забезпечити розвиток освіти та активізацію її як чинника підвищення конкурентоспроможності країни, вона має визначитися з пріоритетами, створити особливі умови для лідерів національної освіти та підтримати всі інші галузеві чи регіональні заклади, які кожен на своєму місці вноситимуть свою краплинку в зміцнення економіки України. Актуальною проблемою для сучасної освітньої практики в Україні є подальше опрацювання механізмів фінансування за результатами діяльності, розробка простих, зрозумілих і чітких цілей, які можна фіксувати і визначати в якості результатів і орієнтирів для фінансування освітніх закладів.

Практичне заняття 3: Фінансова звітність закладів освіти.

План

1. Особливості реалізації механізму фінансової звітності бюджетних установ.
2. Фінансова звітність закладів дошкільної освіти.
3. Фінансова звітність загальноосвітніх навчальних закладів.
4. Фінансова звітність закладів вищої освіти.
5. Розгляд звітної документації в закладах освіти та надання відповідних висновків та рекомендацій (на конкретних прикладах).

У статті 6 Закону “Про освіту” однією з основних засад державної політики та принципом освітньої діяльності визначено відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством.

Відповідно до статті 30 Закону всі заклади освіти мають формувати відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про свою діяльність та оприлюднювати таку інформацію.

У частині 2 цієї статті міститься перелік усієї інформації та документів, відкритий доступ до яких зобов'язані забезпечувати заклади освіти на своїх веб-сайтах, а у разі їх відсутності – на веб-сайтах своїх засновників.

Крім того, згідно з частиною 3 цієї статті, заклади освіти, що отримують публічні кошти, та їх засновники зобов'язані оприлюднювати на своїх веб-сайтах кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів, інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.

Державний аудит щодо сфери вищої освіти можна поділити на три види: аудит відповідальності, аудит ефективності та фінансовий аудит. Аудит відповідальності у сфері вищої освіти полягає в оцінці діяльності щодо дотримання актів законодавства, планів, процедур, контрактів з питань стану збереження активів, інформації та управління державним майном. Інструменти цього методу: - компетенції аудиторів; - вимоги чинного

законодавства щодо діяльності вищих навчальних закладів; - перевірка вказаної діяльності та оцінка відповідності встановленим вимогам, аудиторський звіт. Аудит ефективності передбачає встановлення фактичного стану справ та надання оцінки щодо своєчасності і повноти бюджетних надходжень, продуктивності, результативності, економності використання бюджетних коштів їх розпорядниками та одержувачами, законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень учасниками бюджетного процесу, стану внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів. Основними інструментами цього методу є: - оцінка продуктивності використання бюджетних коштів; - оцінка результативності використання бюджетних коштів; - оцінка економності використання бюджетних коштів.

Ключовою проблемою удосконалення фінансування системи освіти (і не тільки її) є підвищення ефективності державних видатків, що зумовлює пошук нових підходів та механізмів. Очевидно, що цей процес має передбачати, по-перше, чітке уявлення того, за що і на які цілі надходять державні кошти. По-друге, методи і форми виділення коштів. По-третє, визначення статусу закладу, який отримує бюджетне фінансування, що також охоплює питання його повноважень і відповідальності за результати діяльності. Саме нечітке розуміння цих питань є основою не те що неефективності, а, скоріше, відсутності внутрішньої логіки спрямування бюджетного процесу на прозорість та результативність.

В Україні одним із основних джерел фінансування бюджетних закладів залишаються кошти бюджетів різних рівнів. Бюджетні установи не мають права вільно розпоряджатися додатково отриманими фінансовими ресурсами від здійснення господарської діяльності. Отже, можна зробити висновок, що бюджетній сфері притаманна модель мінімальної автономії. Бюджетні заклади в рамках зазначеної моделі орієнтуються лише на систему нормативів, доведених органами управління, і позбавлені економічних стимулів щодо розширення обсягів діяльності і підвищення якості надання послуг.

Ефективне розміщення видатків бюджету залежить від пріоритетів освітнього закладу відповідно до цілей розвитку. Цей процес пов'язаний із багаторічним бюджетуванням. При цьому необхідно розмежовувати поняття «прогнозування» та «багаторічне бюджетування». Прогнозування – це пророкування майбутнього, а багаторічне бюджетування передбачає формулювання цілей з відповідним інструментарієм щодо досягнення останніх. Звідки виходить, що перспективний план розвитку закладу освіти не варто плутати з багаторічним бюджетуванням. Різниця між перспективним планом розвитку і багаторічним бюджетуванням полягає у тому, що перший відображає погляд на перспективу, сформований у певний період в минулому, в той час як, друге – це безперервний процес складання прогнозів й оцінки їхньої дії для подальшого прогресу у здійсненні бюджетування. Ефективність діяльності структурних підрозділів визначається за допомогою результативних показників, які, у свою чергу, обумовлюють ефективність використання коштів бюджету освітнього закладу. На практиці процес бюджетування здійснюється за допомогою системи бюджетів, що складаються для окремих проектів та функцій. Це, так звані, локальні та центральний бюджети, які у сукупності утворюють інтегральний бюджет. Для реалізації інтегрального бюджету розраховуються бюджетні обмеження щодо використання його фондів та доводяться до конкретних виконавців.

Проте варто зауважити, що бюджетування без налагодженого процесу фінансування не має сенсу. У форматі бюджету цей процес починається з планування доходів та видатків освітнього закладу. При цьому дохідна частина бюджету планується: - з урахуванням джерел формування доходів, які традиційно склалися; - виходячи з рівня доходів минулого бюджетного періоду; - за допомогою прогнозування збільшення дохідної частини, яке здійснюється на основі аналізу стійкої позитивної динаміки за конкретними джерелами доходів за декілька попередніх років.

Видаткова частина бюджету формується на основі наступних принципів: 1. Принципу збалансування, що передбачає бездефіцитність бюджету, тобто заплановані видатки не перевищують запланованих доходів. 2. Для безперечного виконання принципу

збалансування, формується резервний фонд у розмірі не менше 1% загального фонду інтегрального бюджету ВНЗ. 3. Принцип фінансової стійкості, який передбачає ліквідність зобов'язань за видатками, які бере на себе адміністрація ЗВО та керівники його структурних підрозділів. Іншими словами, сумарні планові зобов'язання за видатками не повинні перевищувати рівень сумарних доходів. Принцип обґрунтованості та колегіальності означає, що бюджет ЗВО повинен бути представлений на затвердження вченій раді, а звіт про виконання бюджету презентується загальним зборам трудового колективу ЗВО. Проміжні звіти про виконання бюджету закладу публікуються у засобах масової інформації на сайті закладу. Правовою основою формування та виконання бюджету є внутрішньовузівські нормативні документи.

За доходами бюджет може бути структурованим за джерелами надходжень: 1. Надходження з державного бюджету; 2. Надходження з місцевого бюджету; 3. Власні доходи. Надходження з державного бюджету призначаються для: - забезпечення освітнього процесу; - розвитку наукової діяльності; - інших цілей (капітальне будівництво; реалізація бюджетних програм з підготовки кадрів; реалізації програми видання підручників тощо). Надходження від місцевих бюджетів призначаються для: - реалізації цільових програм розвитку освітньої діяльності у регіоні; - реалізації цільових програм розвитку науки у ВНЗ; - виплати цільових стипендій і грантів.

Власні доходи ЗВО за джерелами надходження поділяються на: Доходи від освітніх послуг: - надання освітніх послуг вітчизняним та іноземним студентам з повним відшкодуванням витрат відповідно до типових та індивідуальних планів; - післядипломна освіта; - перепідготовка та підвищення кваліфікації; - надання освітніх послуг вітчизняним та іноземним аспірантам та докторантам за індивідуальними планами з повним відшкодуванням витрат; - додаткові освітні послуги за індивідуальними програмами підготовки магістрів. Доходи від наукової діяльності: - виконання договірних наукових - дослідних робіт. Доходи від оренди: - здавання в оренду приміщень, не призначених для здійснення освітнього процесу. Інші доходи: - надання послуг виробничими та адміністративними підрозділами; - реалізація навчальної літератури, видавництва ЗВО; - здавання дорогоцінних металів або брухту; Компенсаційні доходи цільового призначення: - компенсація витрат за проживання у гуртожитку; - компенсація витрат за літній відпочинок у спортивнооздоровчих комплексах; - компенсація витрат за оздоровлення у профілакторії. Спонсорська допомога та внески цільового призначення. Дивіденди й тому подібні доходи.

За видатками бюджет ЗВО може бути структурованим за фондами витрачання грошових коштів: - Фонд оплати праці. - Фонд платежів у позабюджетні державні фонди. - Фонд підтримки та розвитку матеріально-технічної бази університету. - Фонд соціальної підтримки (студентів, співробітників, тощо). - Фонд невиробничого споживання. - Фонд платежів до місцевого і державного бюджету по податках. - Резервний фонд стабілізації та розвитку. Подальша деталізація видатків за кожним із зазначених вище фондів виконується відповідно до бюджетної класифікації видатків (за чинними кодами). За рівнями реалізації бюджет ЗВО може бути централізований та децентралізований. Перший за доходами формується відповідно до чинного законодавства в централізованому порядку планово фінансовим відділом установи.

Слід зауважити, що форма бюджету розробляється кожним закладом самостійно. У практиці навчальних закладів використовується, як правило, одна із форм бюджету – матрична або таблична. Матрична форма практикується для надання інтегрованого бюджету ЗВО з максимальною деталізацією. Таблична форма виділяє розділи у дохідній та видатковій частині з різним ступенем деталізації. Вона більше застосовується, оскільки придатна для будь-якої функціональної структури, а також є універсальною для аналізу фінансових результатів за конкретний період.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів над курсом є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Перелік нових категорій і понять, як і контрольних запитань-завдань, допомагає здобувачам оптимально організувати самостійну роботу по вивченню предмету.

Вища освіта, яку здобувач отримує в педагогічному вищому закладі, передбачає не лише систему спеціальних (професійних) знань, а і певну систему гуманітарних знань, яка дає можливість розвинути творче мислення і, головне, навчитися здобувати знання самостійно. Важливою формою розвитку таких якостей є – *самостійна наукова робота здобувачів*.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ФІКСОВАНИХ ВИСТУПІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Досвід фінансування вищих навчальних закладів в США

Форми фінансування та контролю держави в сфері вищої освіти в країнах Європейського Союзу

Фінансова підтримка студентів як чинник формування фінансових ресурсів ВНЗ

Досвід фінансового планування закладів дошкільної освіти в країнах Європейського Союзу

Досвід фінансового планування загальноосвітніх навчальних закладів в країнах Європейського Союзу

Переваги та недоліки фінансового планування закладів освіти зарубіжних країн.

Фінансові аспекти конкурентоспроможності вищої освіти в Україні.

Фінансові проблеми розвитку освіти як соціально-економічного розвитку країни.

Методичні рекомендації до складання кошторису.

Кошторис — це головний плановий документ бюджетної установи. Без нього ж не можна ані активи придбати, ані заробіток працівникам виплатити, ані розрахунки провести. Взагалі не можна функціонувати, адже тоді витрачання бюджетних коштів стає нецільовим. Тому складання кошторису бюджетної установи — важливий процес, за якого норми закону потрібно чітко дотримати, а всі витрати-доходи перерахувати.

Кошторис бюджетної установи — це основний плановий фінансовий документ. Складають його установи після затвердження державного і місцевих бюджетів, залежно від того, з якого бюджету фінансуються.

Основна мета кошторису — установа має забезпечити виконання своїх функцій і досягнути результатів, які визначені згідно з бюджетними призначеннями. Цей документ встановлює на бюджетний рік: повноваження установи на отримання коштів з бюджету; розподіл бюджетних асигнувань. Тож кошторис обов'язковий для всіх установ — і тих, які ведуть бухгалтерський облік самостійно, і тих, які обслуговуються централізованою бухгалтерією. Більше того — у однієї установи може бути декілька кошторисів. Все залежить від кількості бюджетних програм, які вона виконує. Кошторис може бути: індивідуальний — це безпосередньо кошторис установи. Його затверджує розпорядник зведений — це кошторис головного розпорядника бюджетних коштів, який є підсумком індивідуальних кошторисів, а тому не вимагає затвердження та подається до Мінфіну (держбюджетні програми) або місцевого фінансового органу (програми місцевих бюджетів).

Розглянемо алгоритм складання кошторису бюджетної установи.

Складання кошторису бюджетних установ Умовно цей важливий процес можна розділити на шість етапів:

- доведення установі граничних показників за загальним фондом;
- складання розрахунків за надходженнями спеціального фонду;
- складання розрахунків за видатками загального і спеціального фондів;
- заповнення вступної і основної частин кошторису;
- підписання кошторису і розрахунків до нього;

- подання їх на затвердження.

Проаналізуємо, як вони відбуваються.

Доведення граничних показників за загальним фондом Загальний фонд — це надходження, які бюджетна установа отримує з бюджету, та їх витрачання. Головний розпорядник коштів відповідного бюджету після того, як бюджет затверджений, надсилає установі граничні показники на уточнення сум бюджетних призначень та бюджетних асигнувань. Ці показники використовує установа для складання проєктів: плану асигнувань загального фонду; плану спеціального фонду, плану надання кредитів із загального фонду бюджету; плану використання бюджетних коштів; помісячного плану використання бюджетних коштів. Ці документи і кошторис бюджетної установи 2020 складають одночасно.

Складання розрахунків за надходженнями спеціального фонду Спеціальний фонд (спецфонд) — це ті надходження, які бюджетна установа заробляє самостійно, та визначені напрями витрачання таких коштів. Усі суми по спецфонду треба підкріпити розрахунками кожного виду доходів за кодами класифікації доходів. Тобто треба розрахувати власні надходження установи від: надання платних послуг; додаткової господарської діяльності; здавання майна в оренду; реалізації майна установи тощо. Для цього знадобляться такі показники: обсяг платних послуг (плановий); площа приміщень, кількість обладнання та іншого майна, що установа здаватиме в оренду, кількість ліжко-місць у гуртожитках, кількість відвідувань виставок, музеїв, парків тощо; вартість одиниці площі, ліжко-місця, відвідування тощо. Мають враховуватися фактичне виконання таких показників у звітному році і очікуване їх виконання у році, який передує плановому.

Наприклад, при складанні кошторису на 2020 рік треба враховувати фактичні показники 2018 року та очікувані за 2019 рік.

Надходження від дарунків, грантів чи благодійних внесків обчислюють, якщо існують відповідні договори чи календарний план проведення подібних заходів або інших документів, якщо у них передбачені до отримання суми.

Складання розрахунків за видатками Видатки складаємо, використовуючи коди економічної класифікації видатків (КЕКВ). Деталізуємо їх за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю.

Інший розрахунок передбачений для таких КЕКВ, як: 2111 «Заробітна плата»; 2120 «Нарахування на оплату праці». Суму видатків за КЕКВ 2111 «Заробітна плата» підтверджують штатним розписом і відповідним розрахунком розміру фонду оплати праці, який визначає за кожною посадою розмір посадового окладу, надбавок і доплат, премій, сум індексації та інших виплат. Суму видатків за КЕКВ 2120 «Нарахування на оплату праці» розраховують з урахуванням ставок ЄСВ 22% і 8,41% (для працівників, які мають інвалідність) та фонду оплати праці, а також виходячи із запланованого розміру винагороди, яку передбачає договір ЦПХ.

Кошторис бюджетної установи містить річний обсяг коштів, який забезпечує потребу установи в оплаті послуг зв'язку, природного газу, водопостачання, водовідведення, електричної і теплової енергії. Їх планують за загальним і спеціальним фондами. За КЕКВ 2270 «Оплата комунальних послуг та енергоносіїв» складають детальні розрахунки на підставі затверджених лімітів. За видатками спецфонду кошторис бюджетної установи обґрунтовують розрахунками з врахуванням черговості використання власних надходжень. Можливі напрями використання коштів спецфонду визначає ст. 13 БК.

Наприклад, за допомогою коштів від надходження по платним послугам/додаткової (господарської) діяльності можна оплачувати організацію діяльності з надання таких послуг/додаткової господарської діяльності. Кошти від здавання майна в оренду можна використовувати на оплату ремонтів, модернізацію та придбання нових активів, оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

Якщо установа має надходження від грантів/подарунків, то їх можна витратити на організацію діяльності установи. Основні вимоги до складання, розгляду та затвердження кошторису можна знайти в постанові Кабміну від 28.02.2002 № 228 (далі — Порядок № 228).

Заповнення вступної і основної частини кошторису бюджетної установи

Вступна частина кошторису У вступній частині кошторису відображають відомості про устанovu. А саме: код ЄДРПОУ; найменування установи; місцезнаходження установи (місто, район, область). Ці відомості беруть з установчих, реєстраційних документів. У вступній частині кошторис містить відомості про: вид бюджету (державний, обласний, міський, районний, об'єднаної територіальної громади, сільський тощо); коди й назви відомчої, програмної класифікації видатків відповідного бюджету.

Основна частина кошторису Основна частина кошторису за формою є табличною і складається з двох розділів: надходження; видатки. Їх заповнюють з дотриманням вимог Порядку № 228. При складанні кошторису керуємось також кодами КЕКВ за наказу Міністерства від 12.03.2012 № 333.

Складаючи кошторис бюджетної установи, не забувайте: залишки коштів на рахунках установи за спеціальним фондом не враховують у розділах «Надходження» і «Видатки» кошторису за спеціальним фондом.

За загальним фондом загальні суми за розділами кошторису «Надходження» і «Видатки» рівні між собою. Та й за спеціальним — діє аналогічне правило рівності. Якщо одна з них є більшою чи меншою, варто перевірити не лише правильність підсумку комірок, що містить кошторис бюджетної установи, а й розрахунків до нього, адже десь допущено помилку. Суми кошторису також відповідають граничним показникам видатків загального фонду (поточних, капітальних), у т. ч. на оплату праці, оплату відряджень, комунальні послуги, якщо їх граничні значення головний розпорядник надіслав установі. Якщо у граничній сумі поточних видатків не виокремлені напрями використання, видатки за ними установа розподіляє самостійно.

Складаючи у кошторисі бюджетної установи розділ «Видатки», слід передусім забезпечити бюджетними коштами захищені видатки. Це видатки на: оплату праці; ЄСВ; медикаменти і перев'язувальні матеріали; продукти харчування; комунальні послуги, енергоносії; енергосервіс; охорону державних (комунальних) закладів культури тощо (ч. 2 ст. 55 БК). Незахищені видатки, що їх містить кошторис бюджетної установи, планують лише у разі забезпечення у повному обсязі фінансування захищених видатків. Якщо граничний обсяг видатків на оплату праці менший об'єктивної потреби установи на оплату праці, чисельність працівників установи приводимо у відповідність до визначеного фонду оплати праці — зменшуючи кількість штатних одиниць у штатному розписі. Якщо аналогічна ситуація за іншими видатками, установа розподіляє їх у межах встановлених асигнувань таким чином, щоб забезпечити виконання покладених на неї функцій. Скласти кошторис це лише півсправи.

Одночасно з кошторисом установа подає до головного розпорядника на затвердження план асигнувань загального фонду бюджету, план спеціального фонду, план використання бюджетних коштів, помісячний план використання бюджетних коштів і штатний розпис установи. А після цього протягом року установа мусить дотримати зазначених у цих документах граничних сум. Тобто виконання кошторису бюджетної установи також має свої особливості. І на них варто зупинитися окремо.

Особливості виконання кошторису бюджетної установи

Пам'ятаймо основне правило: установа укладає договори, оплачує товари, роботи, послуги тощо виключно в межах бюджетних асигнувань, які затверджені кошторисом, планом асигнувань загального фонду бюджету, планом спеціального фонду тощо.

Виконуючи кошторис, установа не має права здійснювати запозичення в будь-якій формі або надавати юридичним чи фізичним особам кредити з бюджету.

Видатки вона проводить для:

- забезпечення своєї діяльності, виконання пріоритетних заходів;

- погашення зареєстрованих у органі

Казначейства зобов'язань минулих періодів, які містив кошторис бюджетної установи на минулий рік. Спецфонд не є винятком. *За спецфондом бюджетна установа бере зобов'язання виключно в межах відповідних фактичних надходжень до цього фонду з урахуванням залишку коштів на початок бюджетного року.* Виконуючи кошторис, слід прагнути до зменшення суми заборгованості за бюджетними зобов'язаннями минулих періодів та не допускати утворення у поточному році нової суми заборгованості.

Та не завжди установа виконує кошторис бюджетної установи.

Йдеться про періоди, коли: затверджено розпис бюджету, але не затверджено кошторис; не затверджено розпис бюджету; до розпису та/або кошторису внесені зміни. Розглянемо їх детальніше.

Після затвердження розпису державного чи відповідного місцевого бюджету кошторис бюджетної установи слід затвердити протягом 30 календарних днів.

До його затвердження видатки установи провадять згідно з проектами кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, які обов'язково підписує керівник установи та головний бухгалтер.

Після сплину цього часу видатки установи провадитимуть виключно на підставі таких документів (звичайно ж — затверджених): кошторису бюджетної установи; плану асигнувань загального фонду бюджету; плану спеціального фонду тощо. Це контролюватимуть органи Казначейства під час реєстрації бюджетних юридичних і фінансових зобов'язань, проведення платежів.

У разі незатвердження кошторису після сплину цього часу установі заборонено провадити діяльність.

Проведення окреслених платежів у цей період обов'язково перевіряють органи державного фінансового контролю під час проведення ревізій.

Розпис бюджету не затверджено

Та бувають ситуації, коли бюджетний розпис на бюджетний рік не затверджено в установленій БК строк. Мінфін або місцеві фінансові органи складають тимчасовий розпис бюджету на I квартал, а установа — тимчасовий індивідуальний кошторис бюджетної установи, який затверджує її керівник. Усі видатки провадяться на підставі цього документа. Після затвердження відповідного бюджетного розпису установа складає кошторис, у якому враховує обсяги видатків, які вона провадила за тимчасовим індивідуальним кошторисом. Далі підставою для здійснення діяльності установи є затвержені кошторис, план асигнувань загального фонду бюджету, план спеціального фонду тощо.

До кошторису внесено зміни

Якщо кошторис бюджетної установи за деякими показниками змінено, під час виконання кошторису слід дотримуватись його показників з урахуванням змін. Зміни уносять відповідними довідками. Нагадаємо причини, з яких уносять зміни до кошторису. Передумови для внесення змін виникають, коли:

- бюджетні асигнування перерозподілять у розрізі КЕКВ у межах загального обсягу бюджетних призначень (окремо за загальним і спеціальним фондами);
- бюджетні призначення передають від одного головного розпорядника до іншого;
- бюджетні призначення зменшують головному розпоряднику на суму витрачених не за цільовим призначенням коштів;
- у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника (окремо за загальним та спеціальним фондами) видатки перерозподіляють за бюджетними програмами або збільшують видатки розвитку за рахунок зменшення інших видатків;
- видатки бюджету перерозподіляють на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями;
- нерозподілені бюджетні призначення передають на визначену мету між головними розпорядниками;
- річні видатки бюджету скорочують за рахунок коштів загального фонду;

- внесені зміни до держбюджету чи місцевого бюджету;
- видатки бюджету збільшують за рахунок перевищення обсягу власних надходжень спеціального фонду з урахуванням їх залишків на початок року.

Якщо загальний обсяг фактичних надходжень до спеціального фонду разом з сумою залишку коштів на початок року більший, ніж надходження, які визначає кошторис бюджетної установи, до останнього обов'язково уносять зміни за спеціальним фондом. При цьому уточнений обсяг видатків за спеціальним фондом дорівнює сумі уточненого обсягу доходів і залишку коштів на початок року. Підставою для внесення змін до кошторису за спеціальним фондом (власні надходження) є: довідка органу Казначейства про підтвердження надходжень на спеціальні реєстраційні рахунки; довідка про зміни в кошторис бюджетної установи; зведення показників спеціального фонду кошторису без внесення відповідних змін до бюджетного розпису за спеціальним фондом бюджету. Необхідні форми довідок можна знайти у наказі Мінфіну від 28.01.2002 № 57. Копію довідки про зміни до кошторису за спеціальним фондом (власні надходження) установа завіряє у органі Казначейства, після чого передає її до головного розпорядника. Аналогічні дії виконуються, і якщо навпаки — надходження по спецфонду не виконуються. Усі ці зміни слід внести не пізніше ніж за три тижні до кінця бюджетного року.

Звітування за кошторисом

Про виконання кошторису треба звітувати наростаючим підсумком. У звітності планові показники відображають із урахуванням внесених змін до кошторису.

Рекомендована література

1. Воронцова А. С. Фінансове забезпечення розвитку системи освіти впродовж усього життя: дис. канд. екон. наук, спец.: 08.00.08 / Сумський державний університет. Суми, 2018. 272 с. 94.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37 38.
3. Каленюк І.С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі . Демографія та соціальна економіка, 2017, № 1 (29): 24–36
4. Кладченко М.В. Напрями розвитку системи фінансового забезпечення державних закладів вищої освіти України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 12. С. 88–93. 14.
5. Крикун Т.І. Розвиток системи планування видатків бюджету в Україні // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького Університету. 2018. Випуск 38. С. 126 – 132.
6. Настич Т.П. Фінансове забезпечення освітньої діяльності вищих навчальних закладів//Науковий вісник ЧДІЕУ № 3 (19), 2013
7. Проблеми управління фінансами вищих навчальних закладів: Монографія // За заг. ред. канд. економ. наук, професора А.З. Підгорного – Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 152 с.
8. Павлова Т.В. Проблеми фінансування вищої школи в сучасних умовах / Т.В. Павлова // Освіта та економіка: у пошуках діалогу: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково – практичної конференції Одеса, ОНЕУ, ДЗ «ПНПУ ім. Ушинського» 5 – 7 квітня 2012 р. Одеса: ОНЕУ, ПНПУ, 2012. С. 50–53.
9. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 № 344/2013 // Офіційний вісник України. 2013. № 50. ст. 1783.
10. Чугунов І. Я., Ігнатюк І. М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. 2016. Вип. 28(1). С. 217-226.
11. Шрамко О.О. Оптимальні шляхи фінансового забезпечення освіти в Україні / О.О. Шрамко, Е.В. Бахчеван // Вісник соціально-економічних досліджень ОНЕУ. 2014. № 53 (2). С. 289–293.
12. Якубовський Р. Особливості бюджетного фінансування освіти / Р. Якубовський // Фінансове право. 2010. С. 177–180.
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України «Електронний ресурс». – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Офіційний сайт Міністерства фінансів України «Електронний ресурс». – Режим доступу <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education>
15. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України «Електронний ресурс». – Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/tag/>
16. Дані Міністерства освіти і науки України про виконання бюджетних програм за 2012 – 2019 роки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua>

Додаток 1.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28.01.2002 № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
04.12.2015 № 1118)

Затверджений у сумі _____
_____ грн
(сума словами і цифрами)

(посада)

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік) М. П.

КОШТОРИС
на ____ рік

(код за ЄДРПОУ та найменування бюджетної установи)

(найменування міста, району, області)

Вид бюджету _____,
код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету _____,
код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету _____
(код та назва програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів * _____))

(грн)

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
НАДХОДЖЕННЯ - усього	x			
Надходження коштів із загального фонду бюджету	x		x	
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, у тому числі:	x			
<i>надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством</i>	25010000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші джерела власних надходжень бюджетних установ</i>	25020000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші надходження, у тому числі:</i>		x		
<i>інші доходи (розписати за кодами класифікації доходів бюджету)</i>		x		
<i>фінансування (розписати за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання)</i>		x		
<i>повернення кредитів до бюджету</i>		x		

<i>(розписати за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету, класифікації кредитування бюджету)</i>		x	**	**
ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	x			
Поточні видатки	2000			
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	2100			
<i>Оплата праці</i>	2110			
<i>Заробітна плата</i>	2111			
<i>Грошове забезпечення військовослужбовців</i>	2112			
<i>Нарахування на оплату праці</i>	2120			
<i>Використання товарів і послуг</i>	2200			
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210			
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	2220			
Продукти харчування	2230			
1	2	3	4	5
Оплата послуг (крім комунальних)	2240			
Видатки на відрядження	2250			
Видатки та заходи спеціального призначення	2260			
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270			
<i>Оплата тепlopостачання</i>	2271			
<i>Оплата водопостачання та водовідведення</i>	2272			
<i>Оплата електроенергії</i>	2273			
<i>Оплата природного газу</i>	2274			
<i>Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг</i>	2275			
<i>Оплата енергосервісу</i>	2276			
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280			
<i>Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм</i>	2281			
<i>Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку</i>	2282			

Обслуговування боргових зобов'язань	2400			
Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	2410			
Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	2420			
Поточні трансферти	2600			
Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	2610			
Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	2620			
Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	2630			
Соціальне забезпечення	2700			
Виплата пенсій і допомоги	2710			
Стипендії	2720			
Інші виплати населенню	2730			
Інші поточні видатки	2800			
Капітальні видатки	3000			
Придбання основного капіталу	3100			
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	3110			
Капітальне будівництво (придбання)	3120			
<i>Капітальне будівництво (придбання) житла</i>	3121			
<i>Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів</i>	3122			
Капітальний ремонт	3130			
<i>Капітальний ремонт житлового фонду (приміщень)</i>	3131			
<i>Капітальний ремонт інших об'єктів</i>	3132			
Реконструкція та реставрація	3140			
<i>Реконструкція житлового фонду (приміщень)</i>	3141			
<i>Реконструкція та реставрація інших об'єктів</i>	3142			
<i>Реставрація пам'яток культури, історії та архітектури</i>	3143			
Створення державних запасів і резервів	3150			
Придбання землі та нематеріальних активів	3160			

Капітальні трансферти	3200			
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	3210			
1	2	3	4	5
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	3220			
Капітальні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	3230			
Капітальні трансферти населенню	3240			
Надання внутрішніх кредитів	4110			
<i>Надання кредитів органам державного управління інших рівнів</i>	4111			
<i>Надання кредитів підприємствам, установам, організаціям</i>	4112			
<i>Надання інших внутрішніх кредитів</i>	4113			
Надання зовнішніх кредитів	4210			
Нерозподілені видатки	9000			

Керівник

(підпис) (ініціали і прізвище)

Керівник бухгалтерської служби /
начальник планово-фінансового підрозділу

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік)

М. П.***

** Сума проставляється за кодом відповідно до класифікації кредитування бюджету та не враховується у рядку "НАДХОДЖЕННЯ - усього".

*** Заповнюється розпорядниками нижчого рівня, крім головних розпорядників та національних вищих навчальних закладів, яким безпосередньо встановлені призначення у державному бюджеті.

**Директор Департаменту
державного бюджету
Лозицький**

В.П.

{Кошторис у редакції Наказів Міністерства фінансів № 1099 від 29.12.2002, № 386 від 14.06.2004, № 845 від 29.12.2004, із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 1512 від 24.12.2009, № 268 від 19.05.2010, № 4 від 05.01.2011, у редакції Наказу Міністерства фінансів № 1220 від 26.11.2012; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 9 від 09.01.2013, № 398 від 18.03.2013; в редакції Наказу Міністерства фінансів № 1118 від 04.12.2015; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 558 від 07.06.2017, № 886 від 13.11.2018, № 1209 від 29.12.2018}

Додаток 2.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
28.01.2002 № 57
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
04.12.2015 № 1118)

ЗВЕДЕНИЙ КОШТОРИС на ____ рік

Вид бюджету _____,
код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету _____,
код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету _____
(код та назва програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (код та назва
Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів)* _____)
(тис. грн)

Найменування	Код	Усього на рік		РАЗОМ
		загальний фонд	спеціальний фонд	
1	2	3	4	5
НАДХОДЖЕННЯ - усього	x			
Надходження коштів із загального фонду бюджету	x		x	
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, у тому числі:	x			
<i>надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством</i>	25010000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші джерела власних надходжень бюджетних установ</i>	25020000	x		
(розписати за підгрупами)				
<i>інші надходження, у тому числі:</i>		x		
<i>інші доходи (розписати за кодами класифікації доходів бюджету)</i>		x		
<i>фінансування (розписати за кодами класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання)</i>		x		
<i>повернення кредитів до бюджету (розписати за кодами програмної класифікації видатків та кредитування бюджету, класифікації кредитування</i>		x		
		x	**	**

бюджету)				
ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	x			
Поточні видатки	2000			
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	2100			
<i>Оплата праці</i>	2110			
<i>Заробітна плата</i>	2111			
<i>Грошове забезпечення військовослужбовців</i>	2112			
<i>Нарахування на оплату праці</i>	2120			
Використання товарів і послуг	2200			
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210			
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	2220			
Продукти харчування	2230			
Оплата послуг (крім комунальних)	2240			
1	2	3	4	5
Видатки на відрядження	2250			
Видатки та заходи спеціального призначення	2260			
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270			
<i>Оплата теплопостачання</i>	2271			
<i>Оплата водопостачання та водовідведення</i>	2272			
<i>Оплата електроенергії</i>	2273			
<i>Оплата природного газу</i>	2274			
<i>Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг</i>	2275			
<i>Оплата енергосервісу</i>	2276			
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280			
<i>Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм</i>	2281			
<i>Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку</i>	2282			

Обслуговування боргових зобов'язань	2400			
Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	2410			
Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	2420			
Поточні трансферти	2600			
Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	2610			
Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	2620			
Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	2630			
Соціальне забезпечення	2700			
Виплата пенсій і допомоги	2710			
Стипендії	2720			
Інші виплати населенню	2730			
Інші поточні видатки	2800			
Капітальні видатки	3000			
Придбання основного капіталу	3100			
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	3110			
Капітальне будівництво (придбання)	3120			
<i>Капітальне будівництво (придбання) житла</i>	3121			
<i>Капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів</i>	3122			
Капітальний ремонт	3130			
<i>Капітальний ремонт житлового фонду (приміщень)</i>	3131			
<i>Капітальний ремонт інших об'єктів</i>	3132			
Реконструкція та реставрація	3140			
<i>Реконструкція житлового фонду (приміщень)</i>	3141			
<i>Реконструкція та реставрація інших об'єктів</i>	3142			
<i>Реставрація пам'яток культури, історії та</i>	3143			

<i>архітектури</i>				
Створення державних запасів і резервів	3150			
Придбання землі та нематеріальних активів	3160			
Капітальні трансферти	3200			
1	2	3	4	5
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	3210			
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	3220			
Капітальні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	3230			
Капітальні трансферти населенню	3240			
Надання внутрішніх кредитів	4110			
<i>Надання кредитів органам державного управління інших рівнів</i>	4111			
<i>Надання кредитів підприємствам, установам, організаціям</i>	4112			
<i>Надання інших внутрішніх кредитів</i>	4113			
Надання зовнішніх кредитів	4210			
Нерозподілені видатки	9000			

Керівник

(підпис) (ініціали і прізвище)

Керівник бухгалтерської служби /
начальник планово-фінансового
підрозділу

(підпис) (ініціали і прізвище)

(число, місяць, рік)

М. П.***

** Сума проставляється за кодом відповідно до класифікації кредитування бюджету та не враховується у рядку "НАДХОДЖЕННЯ - усього".

**Директор Департаменту
державного бюджету**

В.П. Лозицький

{Зведений кошторис у редакції Наказів Міністерства фінансів № 1099 від 29.12.2002, № 386 від 14.06.2004, № 845 від 29.12.2004, із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 1512 від 24.12.2009, № 4 від 05.01.2011, у редакції Наказу Міністерства фінансів № 1220 від 26.11.2012; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 9 від 09.01.2013, № 398 від 18.03.2013; в редакції Наказу Міністерства фінансів № 1118 від 04.12.2015; із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 558 від 07.06.2017, № 886 від 13.11.2018, № 1209 від 29.12.2018}